

ФАКУЛЬТЕТ ІСТОРІЇ, ПОЛІТОЛОГІЇ ТА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН ОЧИМА КОЛИШНЬОГО ДЕКАНА

Якщо говорити про нинішній *Факультет історії, політології та міжнародних відносин*, то під такою назвою він діє з 2005 року. До того був Історичним факультетом, створеним 1940 року, після входження північної частини Буковини до складу УРСР. То для нас, теперішніх працівників і студентів факультету, як до речі, і для багатьох попередніх поколінь, 2010 рік подвійноювілейний—відсвяткували 135 років з часу заснування Чернівецького університету і 70 років—відкриття нашого факультету. Хоч тривалий час в університеті не було *Історичного факультету*, то тут діяли кафедри відповідного профілю і на них працювали вчені – українці, румуни, німці – світового визнання. Згадати хоча б імена Фердинанда Блюменталя, Раймунда Кайндля, Йогана Полека, Володимира Мільковича, Іона Ністора, Степана Смаль-Стецького, Мирона Кордуби і багатьох інших.

Мене доля привела до Чернівецького університету у 1971 році, куди я пройшов за конкурсом. І ось працюю тут уже сороковий навчальний рік. Вважаю, що мені пощастило з обранням місця праці з усіх точок зору. До того працював тривалий час директором великої середньої школи на Львівщині. А пішов звідти не тому, що не любив шкільної роботи. Просто мої наукові інтереси, а на той час я вже був кандидатом історичних наук, лежали не в галузі педагогічної науки.

Отже, розпочав роботу на посаді старшого викладача з 1 вересня 1971 року. За роки, що промайнули з того часу я набув чималого досвіду, а факультет докорінно змінився. До приходу у Чернівецький університет я не мав досвіду роботи у вузі. Проте, навчався у Київському університеті, де згодом захищав кандидатську і докторську дисертації, побував на конференціях у кількох університетах. Ще у 60-х роках провів кілька місяців у бібліотеках і архівах Польщі, побував у Варшавському університеті. То, відповідно, виніс певні враження від роботи історичних факультетів.

Що ж стосується *Історичного факультету* нашого університету, то він мав лише достатньо велике заочне відділення. За ним він міг зрівнятися з іншими університетами. В усіх інших ділянках роботи ми виглядали значно скромніше.

Проте, повернімося до витоків факультету. Внаслідок реорганізації Чернівецького універ-

ситету в радянський вуз у ньому серед шести факультетів було започатковано й *Історичний* у складі трьох кафедр: історії СРСР, історії стародавнього світу і середніх віків, нової і новітньої історії. Три викладачі – М.Ф.Скавронський, А.В.Крячун і К.К.Камінський, тобто по одному на кафедру, мали навчати 66 студентів. У жовтні 1940 року з'явилася ще кафедра історії УРСР, яку однак у 1949 році об'єднано з кафедрою історії СРСР.

Перестрибуючи через роки й десятиріччя, відзначимо, що за 70 років факультетом керувало 10 деканів. До війни це був М.Ф.Скавронський. На жаль, про нього ми маємо дуже обмежену інформацію. В повоєнні роки послідовно факультет очолювали В.О.Голобуцький (згодом відомий дослідник історії України), І.І.Кравченко, В.К.Литвинов, Т.М.Сопільнюк, К.Г.Ципко, Г.С.Габ, М.О.Ліщенко. Коли я розпочав свою працю в університеті, то деканував ще доцент Габ, якого невдовзі змінив на цій посаді доцент Ліщенко. Наприкінці 1975 року на посаду декана обрали автора цих рядків. Не думав, як кажуть, не гадав, що доведеться біля факультетського керма стояти повних 27 календарних років і передати його в надійні руки молодого вихованця факультету, професора О.В.Добржанського. Сталося це пам'ятного 2 січня 2003 року. Між іншим, професор Добржанський – перший уродженець Буковини і перший декан факультету, який закінчив навчання на цьому факультеті і тут же захистив докторську дисертацію. Якщо вдаватися у статистику, то останні два декани очолювали факультет протягом 35 років з його 70-літньої історії. Говорити «очолювали», буде не зовсім вірно, бо нинішній декан ще достатньо молодий і, дай йому, Боже, здоров'я, може ще тривалий час вести факультет обраним шляхом.

За післявоєнні роки, а точніше – з 1949 року і аж до розпаду Радянського Союзу кількість кафедр на факультеті коливалась між двома і трьома, а кількість викладачів на них визначалася цифрою 20. Згодом, з другої половини 70-х років, вона поволі почала зростати. Якщо на навчання на денному відділенні у повоєнні роки набирали річно 25 осіб, десь на початку 70-х – 40, то потім, особливо з другої половини 70-х, кількість студентів стаціонарної форми навчання стрімко зростала – до 50, 75, 100 і навіть 125 осіб. Потім наш запал влада дещо охолодила, і ми зупинилися

на круглій цифрі щорічного прийому в 100 осіб.

Фактично 20 років Україна крокує шляхом незалежності. Нинішні студенти, а значною мірою й молоді викладачі, не знають про ті вузькі ідеологічні рамки, у яких доводилося працювати і навчати фахівців з історії, в часи СРСР. Безкінечно жалітися на те, як важко було працювати під постійним пресом ідеологічного контролю і виконувати ті соціально-політичні настанови, які слідували одна за одною, зараз може вже й не варто. Але, справді, наявні тоді обмеження суттєво стримували розвиток освіти і науки, тим більше в галузі історії.

При всіх труднощах ідеологічного, організаційного, матеріального характеру факультет накопичував сили, постійно зростав його науково-педагогічний потенціал, переважно коштом власних випускників. Щоправда, відсутність власної спеціалізованої ради змушувала вдаватися до захисту дисертацій в інших вузах чи наукових установах.

Крім навчально-виховного процесу, факультет брав посильну участь у написанні та публікації цілого ряду важливих наукових видань, таких як: *Історія міст і сіл УРСР Чернівецька область* (1969), *Нариси з історії Північної Буковини* (1980) тощо. Складніше було з індивідуальними науковими публікаціями – збірниками, монографіями.

Проте, накопичений досвід, підготовлений викладацький колектив створили передумови для докорінної перебудови діяльності факультету. Насамперед, сказане стосується відкриття нових напрямів і спеціальностей підготовки фахівців. З кінця 90-х років факультет поступово перетворився на багатопрофільний навчально-науковий підрозділ університету. 1998 року відкрито спеціальність *Політологія*, наступного – *Країнознавство*, а кількома роками пізніше – *Міжнародна інформація*, обидві з напрямку *Міжнародні відносини*. З *Історії* відкрито спеціальність *Етнологія*. А буквально декілька років тому запрацювала магістратура зі спеціальності *Державна служба за напрямом Державне управління*.

Відкриття нових спеціальностей вимагало зміни структури факультету. Станом на час здобуття Україною незалежності діяло чотири кафедри: *історії України, історії народів Росії, історії стародавнього світу та середніх віків, історії нового та новітнього часу*. Через деякий час Кафедру історії народів Росії було розформовано, а її функції передано іншим кафедрам. Зате наприкінці 90-х і початку 2000-х

років з'явилася потреба у створенні нових кафедр, які могли б обслуговувати навчальний процес. Оскільки власних фахівців спочатку бракувало, то ми намагалися залучити провідних вчених з інших науково-педагогічних центрів. Зокрема, на наші прохання відгукнулися доктори історичних наук, професори Б.І.Гуменюк – ректор Дипломатичної академії при Міністерстві закордонних справ України, В.М.Даниленко – член-кореспондент НАН України, завідувач відділу Інституту історії України НАН України, В.Б.Євтух – член-кореспондент НАН України, декан факультету Київського університету, П.С.Сохань – член-кореспондент НАН України, директор Інституту археографії та джерелознавства НАН України та чимало інших. Ми глибоко вдячні усім тим науковцям хто, не рахуючись з часом, допоміг нам в роки становлення нового факультету.

Процес формування нового обличчя факультету, іншими словами – створення нових кафедр зайняв щонайменше п'ять років. Творенню кафедр у нинішньому їх вигляді передувало переформатування попередньо діючих кафедр. Вийшло так, що найчастіше змінювала свій профіль *Кафедра історії нового та новітнього часу*, якій деякий час довелося бути *Кафедрою всесвітньої історії та політології, Кафедрою всесвітньої історії та міжнародних відносин*, аж поки вона 2001 року не повернулася у звичне русло під своєю первісною назвою, вже під керівництвом нашого вихованця, доктора історичних наук, професора О.І.Сича. По різному складалася доля *Кафедри історії України*, якої власне під такою назвою не було ніколи в університеті, хоч тривалий час ми намагалися її відкриття. У 1990 році її очолив доктор історичних наук, професор П.В.Михайлина, після нього аж до 2005 року її очолював доктор історичних наук, професор В.М.Ботушанський, а тепер цю посаду займає декан факультету, доктор історичних наук, професор О.В.Добржанський. Реорганізація торкнулася і *Кафедри історії стародавнього світу і середніх віків*, яка з відкриттям спеціальності Етнологія перетворилася на *Кафедру етнології, античної та середньовічної історії*, тривалий час очолювана доктором історичних наук, професором Г.К.Кожолянком, а тепер – доктором історичних наук, невдовзі професором С.В.Пивоваровим.

Наступні кафедри виникали разом із відкриттям нових, перспективних спеціальностей. Першою з'явилася *Кафедра політології та соціології*, тепер *Кафедра політології та державного управління*. Спершу її очолив молодий перспективний

доктор історичних наук С.С.Троян, а після його переходу на роботу до іншого міста – перший у Чернівцях доктор політичних наук, професор А.М.Круглашов. *Кафедра міжнародних відносин*, власне під такою назвою діє з 2001 року під керівництвом доктора історичних наук, професора Ю.І.Макара. Від неї у 2005 році відділилася під проводом доктора історичних наук, професора В.П.Фісанова *Кафедра міжнародної інформації*.

Надзвичайно важливим для факультету здобутком стало створення 2001 року *Кафедри сучасних іноземних мов та перекладу* (нинішня її назва), якою з часу заснування керує кандидат філологічних наук, доцент Т.Д.Івасютин. Два десятки молодих викладачів навчають студентів англійської, іспанської, французької, німецької, польської, румунської та чеської мов. Хоч на шляху створення кафедри, довелося долати певні труднощі. Можливо занадто сміливим тоді показався такий крок. Однак ректорат університету правильно нас зрозумів і підтримав почин. А результати десятирічної діяльності кафедри говорять самі за себе.

Дуже допомогло у зростанні та змушненні, якщо доречно вжити такого окреслення, факультету те, що ставка була зроблена на перспективну наукову молодь. Ще за радянських часів ефективніше запрацювала аспірантура, а потім докторантура. А з створенням у 1994 році *Спеціалізованої вченої ради* з правом приймати до захисту докторські та кандидатські дисертації ми не тільки забезпечуємо себе науково-педагогічними кадрами вищої кваліфікації, але й багато інших міст України. Це, зокрема Івано-Франківськ, Кам'янець-Подільський, Луцьк, Рівне, Хмельницький, Вінниця, Київ, Черкаси, Запоріжжя тощо. Серед тих, хто захистив у нас докторські дисертації з історичних наук є нинішній ректор Запорізького університету С.М.Тимченко, професори ряду київських університетів, Прикарпатського, Волинського, Рівненського, Кам'янець-Подільського, Луганського та інших університетів.

З 2004 року на факультеті запрацювала також докторська *Спеціалізована рада з політичних наук*. До того часу дисертації з політичних наук захищалися за двома спеціальностями у комплексній раді. Однак в її рамках стало затісно двом потужним напрямом – з історії та політології – наукової спеціалізації. Рада, окрім західного регіону, обслуговує практично всі регіони України. В ній тепер три спеціальності. Вже захищені докторські дисертації з Дніпропетровська,

Харкова, Києва, Рівного, Бреста (Білорусь) та інших міст. Але найважливішим для нас є те, що на факультеті вже працює п'ять власних докторів політичних наук і два з половиною десятків кандидатів політичних наук, яких раніше в університеті взагалі не було.

Важливу роль у зверненнях факультету відіграють міжнародні зв'язки. Усі кафедри, без винятку, задіяні у співпраці з вищими навчальними закладами Польщі, Румунії, Росії, Білорусі, Литви, Словаччини, Чехії, Німеччини, Австрії, Угорщини, Франції, Канади, США. Найрозгалуженіші контакти утримуємо з університетами Польщі, передусім Жешовським (Ряшівським), Варшавським, Ягелонським (Краків), Поморською академією (Слупськ), Свентокшиською політехнікою (Кельце). Як не дивно, але остання щорічно організовує для групи наших студентів-міжнародників *Літню школу польської мови та культури*. «Як не дивно», тому що цей технічний вуз не має своєї бази для мовно-культурних шкіл, але дорожить контактами з ними і організовує потрібну для нас школу. Подібні школи наші студенти щорічно відвідують в Жешові та Слупську. Добре розвиваються взаємини факультету з *Факультетом історії та географії Сучавського університету імені Стефаніка Великого* (Румунія), який очолює випускник нашого факультету, професор Степан Пурич. Впродовж багатьох років наші студенти – історики і міжнародники – проходять літні практики у Сучаві, а сучавські студенти – в Чернівцях.

Особливе значення для факультету, зрештою для університету, мають взаємини з університетами Канади. Власне, ще 1977 року Чернівецький університет уклав *Угоду про співпрацю з Саскачеванським університетом*, нинішня дійсна до червня 2017 року. За минулі роки чимало наших студентів і викладачів відвідало цей канадський університет, а від нього побувала не менша кількість осіб у нас. Окрім того, ми утримуємо надійні контакти з *Інститутом українських студій Альбертського університету* (Едмонтон), куди наші аспіранти та докторанти їздять на стажування. А професор А.М.Круглашов уже двічі по рокові викладав курси в Альбертському університеті як гостьовий професор. Утримуємо контакти з Манітобським (Вінніпег), Оттавським та іншими університетами.

Суттєву роль в оптимізації навчального процесу відіграють центри студій – канадських (директор - доцент В.Ю.Макар), американських (директор – доцент М.М.Лучак), польських (директор – доцент

В.Є.Струтинський), європейської інтеграції (директор – професор А.М.Круглашов). Названі центри створювалися під певні напрацювання. А тепер через них щорічно на факультеті студентам читають лекції, наприклад, викладачі із США та Канади. Канадознавство посіло помітне місце в наукових дослідженнях. З цієї проблематики в університеті захищено три докторські дисертації – по одній з історичних (О.І.Сич), педагогічних (І.С.Руснак) і політичних (Т.Я.Лупул) наук. Якщо ж мати на увазі кандидатські дисертації, то їх захищено – з історичних і політичних наук щонайменше півтори десятків.

Здобутки науковців факультету втілюються у багаточисельних монографічних публікаціях – наукових монографіях і навчальних посібниках, а також у вигляді статей. Обсяг матеріалу не дозволяє на просторий опис. Однак, можна б назвати бодай декілька позицій останніх років: *Буковинці на дипломатичній службі УНР та ЗУНР* (2007, П.П.Брицький, О.В.Добржанський), *Змагання за українську державність на Буковині (1914-1921 рр.)* (2009, О.В.Добржанський, В.Л.Старик), *Політична участь громадян України у системних трансформаціях перехідного періоду* (2007, Н.Ю.Ротар), *Виборчі технології: регіональний досвід* (2009, І.Г.Буркут, О.В.Колесников), *Ринки і ярмарки буковинської столиці* (2009, М.К.Чучко, В.В.Грябан), *Аграрні звичаї та обряди у народному календарі східнороманського населення Буковини* (2010, А.А.Мойсей), *Політизація етнічності як інституційний фактор сучасного процесу канадського націєтворення* (2010, Т.Я.Лупул), *Голодомор 1932-1933 рр. в УСРР і українська діаспора Північної Америки* (2010, Т.В.Марусик, О.О.Ковальчук).

Чимало видається на факультеті навчальних посібників, у тому числі й з грифом МОН України.

Так, лише 2009 і 2010 років вийшли об'ємисті посібники *Україна в міжнародних організаціях* (Ю.І.Макар, Б.П.Гдичинський, В.Ю.Макар, С.Д.Попик, Н.Ю.Ротар), *Політологія* (Ю.І.Макар, О.Ю.Докаш, Т.П.Лаврук).

Кожна кафедра видає збірник наукових праць, який уведений до *Переліку фахових видань ВАК України*. Таким же є й *Науковий вісник Чернівецького університету. Історія. Політичні науки. Міжнародні відносини*, який виходить з 1995 року.

Оглядаючись на пройдений факультетом шлях не можна не пишатися його здобутками. Насамперед, це випуск близько 8 тис. фахівців – істориків, політологів, міжнародників, які своєю невтомною працею примножують славу Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. Але такого рівня не досягти, якби не потужний науково-педагогічний колектив з допоміжним персоналом, який разом налічує близько 130 осіб. На факультеті плідно трудяться майже два десятки докторів наук, професорів. Переважна більшість викладачів мають наукові ступені, володіють іноземними мовами. Все це – запорука успіхів на майбутнє.

Але колектив факультету не має права *спочивати на лаврах*, бо той, хто всім задоволений, перестає бути носієм прогресу, розвитку. Мене, як ветерана, тішить те, що нинішнє керівництво факультету і кафедр добре розуміє цю важливу істину і не зупиняється на досягнутому. Попереду створення нових кафедр, відкриття спеціальностей. Разом з тим, розширення має свої межі, а вдосконалення того, над чим працюємо – безмежне.

**Юрій Макар,
завідувач кафедри
міжнародних відносин, колишній декан**